

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Изходящ № ..... дата ..... 201 г.

Входящ № 244 дата 21.04. 2015 г.

София 1113, Бул. Шипченски проход № 52, бл. 17
тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91

СТАНОВИЩЕ

За конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ по Научна област 2. „Хуманитарни науки“, професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност „Документалистика, архивистика, палеография (вкл. историография и източникознание), (генеалогия), обявен от Института за исторически изследвания при БАН, за нуждите на секция „Помощни исторически науки и информатика“, „Държавен вестник“, бр. 5 от 20.01.2015 г. със срок 2 месеца с единствен кандидат доц. д-р Йорданка Маринова Гешева.

Проф. д.и.н. Радослав Захариев Мишев

Описание на научните трудове и приноси: Доц. д-р Й. Гешева участва в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ с 2 монографии, 3 колективни изследвания и сборници, 40 студии и статии. Освен това има 8 студии и статии, приети за печат. В тематично отношение студиите и статиите можем да диференцираме в следните направления: 1. Студии и статии, разглеждащи историята на фамилия графове Пеячевич – 17; 2. Студии и статии за Консервативната партия и свързани с нея личности – 7; 3. Студии и статии върху конституционната история, законодателството и изборителния процес в България – 8; 4. Студии и статии върху дейността на други личности и политически събития – 8. Вижда се, че в научното си развитие след първата хабилитация колегата е поставил акцента върху историята и дейността на фамилия графове Пеячевич, като останалата проблематика се изследва общо взето реципрочно. От депозирания списък на публикациите преди хабилитацията се вижда, че през 1988 г. доц. Гешева е защитила дисертация за присъждане на ОНС „доктор“ на тема „Консервативната партия в Княжество България 1879 – 1886 г.“, издала е 2 монографии, 1 участие в подготовката на публикация на документи, 26 студии и статии и 16 рецензии.

Монографията на професионалната историчка Й. Гешева, „Фамилия графове Пеячевич между легендите и реалността (втората половина на XVII – XX век.). Историко-генеалогично изследване“, 341 с, изнася информация за около 4 века! Тя

е най-важният труд, с който кандидатът се представя в конкурса за професор. В структурно отношение книгата се състои от предговор, две части, заключение, приложения (карта и илюстрации), библиография, резюмета на английски и хърватски език и три родословни таблици. Изследването е написано въз основа на разнообразни и авторитетни източници и литература. Те включват 12 хърватски и български архиви, документални сборници, енциклопедии и енциклопедични справочници, генеалогии, вестници и списания, изследвания на кирилица и латиница. В предговора колежата Гешева по един убедителен и чудесен начин мотивира своя интерес към фамилията Пеячевич. Тя дава мнение относно историографското състояние на проблема, посещава местата, където са се установили бежанците от Чипровското въстание и се среща с местни изследователи и музейни работници.

В първата част авторът задълбочено проследява и анализира версиите за произхода на фамилията Пеячевич, прави някои корекции и излага своето становище. Две глави от първата част са посветени на дискусията относно произхода на фамилията Пеячевич, Чипровското въстание и установяването на фамилията в земите на Хабсбургската държава. Останалите 7 глави на първата част са конкретизирани към имененията на фамилията в земите на Хабсбургите, дворците и парковете, архивите, библиотеките и другите културни проявления, благотворителните инициативи, обзор на изявените представители на фамилията графове Пеячевич и техните гробници като места на паметта. Специална глава е отделена за двамата най-издигнати представители на фамилията в йерархията на Хабсбургската империя – бановете на Хърватия, Далмация и Славония – Ладислав и Теодор графове Пеячевич.

Изглежда логично мнението на авторката, обобщено и в заключението на книгата, че фамилията Пеячевич помни и поддържа знанията за връзките си с българските земи и народ до втората половина на 18 век, когато това чувство се заличава. През 19 век няколко случая показват, че Пеячевич си спомнят, че са тръгнали от България. Същевременно Й. Гешева с вещина проследява и дава мнение за развитието на родовите линии. Уместно се изтъква универсалното правило първоначалните брачни връзки на

фамилията да се сключват с други български родове от чипровски произход. От 1772 г., когато Пеячевич стават графове, започват да търсят и намират партньори сред аристократичните фамилии в Австрийската империя. Това вече е въпрос на престиж и по-нататъшно утвърждаване в средите на висшата аристокрация, което ще им предостави възможности и за реализация във висши административни длъжности, например банове на Хърватия. Читателят има чудесната възможност да се запознае с богатия спектър на представителите на фамилията Пеячевич – от банове на Хърватия до военни, историци, дипломати и други. Йорданка Гешева в увлекателен стил проследява интересните и драматични перипетии при жизнения път на чипровските фамилии – от битието им в рамките на Османската империя, през участието им във въстанието, мъчителния бежански път към Австрийската империя до тяхното заселване в Унгария и Хърватия, като последната става тяхната нова родина. Същевременно не прекъсва тяхното участие в австрийско-турските войни с оглед на мечтата да се завърнат в родните земи, но съдбата пожелава друго. Започва тяхната реализация и издигане в йерархията на Австрийската империя.

Книгата показва техният начин на живот като представители на управляващите привилегировани среди на аристокрацията в Хабсбургската държава, което често пъти ги конфронтира с интересите на владените от тях селяни в именията. От борци за освобождение на българите в комбинация с балканските военни инициативи на Хабсбургите графовете Пеячевич се интегрират по един изключително успешен начин в империята и хърватското общество. Някои от тях полагат умерени старания да защитават местните интереси, но в генерален аспект тези от тях, които са на административни длъжности, са конформисти спрямо върховните власти във Виена и Будапеща. Фамилията е силно дистанцирана от радикалните форми на съпротива и национални тежнения и е лоялна към Унгарското кралство и Хабсбургите. Кандидатът изнася ценна информация за положителните страни от дейността на фамилията. Графовете Пеячевич инвестират средства в разработването на пустеещи земи, заселване и строителство на нови селища в райони, които са били опустошени от австро-турските войни, внедряване на модерни методи в селското стопанство и в някои отрасли от

промишлеността. Построените от тях дворци си остават значителни архитектурни паметници на епохата. От друга страна, създадените и подпомагани библиотеки и училища, участието в различни области на културата и науката (музика, география, история, философия, теология и др.) ги включва в интеграционните процеси на обществото в Хабсбургската държава.

Втората част на книгата е чувствително по-малка по обем и е озаглавена „Генеалогия и просопография на фамилия Пеячевич“. В нея след кратки историографски бележки на генеалогичните изследвания за фамилията Пеячевич, Й. Гешева мотивира своя модел на генеалогия. Детайлизира се настаняването на Парчевичи в българските земи и се диференцира фамилията от началото на XVII век до разделянето на разклонения. Пред читателя се представят две разклонения – Румско-Ретфалско и Вировитичко-Нашичко. Също така се спира на Нашичката линия на Вировитичко-Нашичкото разклонение на фамилията.

С удоволствие констатирам, че книгата достойно представя Й. Гешева в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“, която е направила смел и успешен научноизследователски ход към изследване на такъв интересен, но и щекотлив проблем. Направените от нея констатации и изводи са въз основа на убедителни доводи и в този смисъл монографията безспорно бележи нов успешен етап в трудното изследване на българската история през късното средновековие и ранното ново време в необходимата връзка с историята на Средна Европа, както и развитието на фамилия графове Пеячевич по-нататък до сегашните години. Чрез нея се отваря по-широко вратата към една епоха и личности, които бяха частично известни предимно за тесен кръг изследователи.

В синтезиран вид по-главните научни приноси на монографията са следните: 1. За пръв път в България, Сърбия, Хърватия и Унгария е направено цялостно монографично изследване за фамилията графове Пеячевич. 2. Книгата обхваща мащабна хронологическа рамка. 3. Историческите извори са използвани и анализирани критично и в съпоставителен план. 4. Изведени са основните моменти от живота и дейността на графове Пеячевич за научната и широка общественост. Налице са фактологически приноси, които уплътяват

досегашната информация. 5. Задълбочено са обяснени много събития от историята на Хабсбургската държава и Хърватия. 6. Направена е възможно най-пълната до момента генеалогия и просопография на фамилията Пеячевич с въвеждане за пръв път на кодова система в родословното проучване. Проучени са около 20 поколения от фамилията с честотата на различните имена, популярни личности.

Сборникът студии и статии „Консерваторите, партията, личностите и изграждането на българската държава 1879 – 1886 г.“ е в обем от 404 с. и се състои от 17 тематично обединени студии и статии, подчинени на маркираната в заглавието цел. От тях 7 са включени в депозирания списък за конкурса, но са преработени и допълнени. Естеството на труда предполага някои повторения, но те не са механични, тъй като всяка публикация е осмислена, поставят се нови акценти, коригират се грешки, попълнени са пропуски и е актуализирана историографията. Става дума не за промени в тезите на автора, а в акцентите и детайлите. Сборникът лансира социална и обществено-политическа представа за редица личности на консервативната идея и партия в България.

Публикуваните 40 студии и статии имат приноси за изясняването на фамилната история на графове Пеячевич, консервативната идея и партия в България, конституционната история и други исторически събития и личности. Те са отпечатани в авторитетни български и чужди списания и сборници, което означава, че са получили допълнителен атестат за научна стойност. След хабилитацията през 2004 г. Й. Гешева продължава да изследва проблемиот сферата на държавните институции, както и върху производни на тях регионални проблеми. В последно време авторът демонстрира приноси и в изследването на историята на БАН от 1878 до 1911 г.

Участие в научни конференции и други дейности. Авторът показва завидна активност с 42 участия на национални и международни научни форуми, като по този начин изнася и получава научно признание за резултатите си от научно-изследователската работа. От тях 13 са международни, 8 национални с чуждестранно участие и 21 национални конференции. Йорданка Гешева е разгърнала популяризаторска работа чрез участие в подготовката на изложби. Налице е учебно-преподавателска

дейност чрез лекционни курсове пред докторанти, отделни лекции в СУ и чужбина. Участвала е в изпитни комисии, обсъждания на дисертации и хабилитации. Тжова недвусмислено показва, че тя има принос за израстването на други научни кадри, а това е едно от изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“. Заедно с това Й. Гешева е работила в редакционни колегии, , консултанска работа, пулично-експертна дейност, 6 външни и вътрешни проекти Кандидатът е участвал в организационни и програмни комитети. Получила е 3 награди. Впечатлява наличието на много публикувани рецензии за нейните книги - 16. Самата тя е направила 16 рецензии за книги на колеги. Приложен е списък с известни цитирания.

Заклучение: След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове въз основа на изтъкнатите дотук стойностни научни приноси качества на кандидата доц. д-р Йорданка Маринова Гешева смятам, че тя напълно покрива законовите изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“. Затова с убеденост давам положително становище и предлагам на уважаемото Научно жури да гласува положително кандидатурата на Йорданка Маринова Гешева за заемане на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност „Документалистика, архивистика, палеография (вкл. историография и източникознание), (генеалогия),“ както и да направи мотивирано предложение до Института за исторически изследвания при БАН.

